

Setukeste elukohad ja arv.

Äratrük Dr. Hurti Setukeste laulude sissejuhatusest.

Lizaks Setumaa kaart.

Hind 3 marka.

Tallinn 1919.
Ülemjuhataja staabi kirjastus.

A-8375

2714 e

Setukeste elukohad ja arv.

Äratrük Dr. Hurti Setukeste laulude sissejuhatusest.

Lizaks Setumaa kaart.

Hind 3 marka.

77.10
7359

Tallinn 1919.

Ülemjuhataja staabi kirjastus.

Tartu tütarl. gümnaasium.

Ostetud 19.....a.

hind Kr. S.

Õite aeg 28 I 1909a

Õite hind Kr. — S. 5

C 33030091

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

Helsinki 1919

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kirjapainon Osakeyhtiö

Eessõna.

1. Juulil 1917 a. põörasid setumaa elanikud Eesti ajutise maa-valitsuse poole palvekirjaga, et Setumaa, kus 80% elanika venekeelt ei räägi, administrativselt Eestimaa külge saaks liidetud. Hiljem on Eestimaa oma etnografilistes piirides ennast iseseisvaks vabariigiks välja kuulutanud. Selle järele käib siis ka setumaa Eesti vabariigi külge. Et sõjavõimudel, kes seda maad ajutiselt valitsevad, tarvis teada on, kus õieti setumaa etnografiline piir on, siis tuli ka meil sellekohast materjali otsida. Kahjuks on aga selle kohta meie kirjanduses vähe andmeid. Enam ehk vähem täielik kirjeldus setukeste elukohtade ja arvu kohta on Dr. HURT'i Setukeste laulude sissejuhatuses ära trükitud. See raamat ei ole oma kalliduse tõttu igale kättesaadav, pealegi on ta müügilt otsa saanud. Et neid teateid, mis mainitud raamatus on, kättesaadavaks teha, on Ülemjuhataja Staap Soome kirjanduse selt-silt luba muretsenud, neid teateid ühes setumaa kaartiga era-väljaandena ära trükkida. Loodame, et raamat oma otstarbe täidab, meid setukeste elukohtadega tutvustates ja sellega piiriküsimust lahendates.

J. Soots.

Lühikene seletus setukeelsete nimede väljaütlemizeks.

Dr. J. HURT'i järele.

1) *ë* on *kõva e*, mis oma väljaütlemize poolest hästi *ö* poole kannab. Näitus: noorëkënë = noorökönö.

2) *ü* on *tume, madal õ*, otse sellesama häälega kui Vene keele *и*, nagu sõnas *müni* = mõni.

3) *ie* on *üks* pitk hää *i* ja *e* vahel (kiel), *uo üks* pitk hää *u* ja *o* vahel (kuorma), *üö* niisama *ü* ja *ö* vahel (müödä), *üõ* niisama *ü* ja *õ* vahel (müök). Need häälte ühendused näitavad ainult kirjas kaksikhäälikud olevat, tõe poolest, välja üteldes, on nad alati üksainus pitk hää *kolmandamas* pitkuze järgus.

4) Komma (') hääliku ehk paremal pool tähendab *umbhäälte peenendust*: *l, n, r, s, z, h, d, t, g, k*. Näitused: *huol*, *kiinni*, *koras* (= korjas), *kahto* (= kahju), *pada* (= padja), *rätt*, *laga* (= lai).

5) *n* tähendab *ninahäälelist* *n*-häält: *kaugas*, *kuningas*.

6) *z* on *pehme s*, Vene keeli *з*.

Setukeste elukohad ja arv.

1.

Setukezed elavad Pihkva kubermangus ja Pihkva kreisis. Öhtupoolzeks piiriks Setumaale on Liivi kubermang, nimelt Võru maakond, põhjapoolzes ozas Rāpinā kihelkond, lõunepoolzes ozas Vastseliina kihelkond. Loomulizeks lahutajaks Rāpinā kihelkonna ja Sétumaa vahel on Mādājõgi, mis Võujõkke jookseb, ja siis Võujõgi ize, mis Pihkvajärve langeb. Võujõe suu on Setumaa põhjapoolzem tipp. Vastseliina kihelkonda ja Setumaad lahutab põhja pool ka Mādājõgi, aga lõune pool Piuzajõgi oma ülemise ozaga. Hommikupoolzeks piiriks Setukestele on Pihkvajärv, siis Vene külad Pihkvajärve kaldal ja viimaks üks joon, mis Irboskast otse põhja poole tõmbame kunni Pihkvajärveni. Lõunepoolzeks piiriks võime Pihkva-Riia kiviteed nimetada, nimelt seda kivitee oza, mis Irboskast Misso jaamani ulatab, aga kümme Setu küla kannavad veel lõune poole kiviteest. Pihkva-Riia raudtee käib otse Setumaast läbi.

Tähtsam Setumaa jõgi on Piuzajõgi, mis oma alumise ozaga Setumaast läbi jookseb ja väga tihti ka Setukeste lauludes nimetatakse. Kesket Setumaad, kolm versta raudteest ja Piuzajõest lõune pool, seisab Petseri alev ehk linnakene oma kloostri ja 1300 elanikuga. Petseri ümber ja säält lõune poole leiame hulga Vene külazid, mis kui kiil lõunepooliste Setu külade vahele on tunginud ja Lõune-Setumaa kahte jakku jaotavad, liivipoolzeks ja irboskapoolzeks ozaks. Irboska alev ehk linnakene on Setumaa hommikupoolzem tipp, Leimanni küla Misso valla piiril viimne öhtupoolne Setu azutus.

Selgemaks arusaamiseks olen Setumaa kaardi valmistanud, mis siin raamatule kaaza on antud. Vaadaku lugija seda kaarti. Setukeste eluazemed — teaduzemehed ütlevad Setukeste *ala* — on tumepunazeks

värvitud, Liivimaa on helepunane, Venelaste eluazemed rohilized, valged kohad on järved. Põhjast lõunesse on Setumaa ümmargusel arvul ja otsekohezel joonel 50 versta pitk, õhtust hommikusse umbes 30 versta lai.

Setumaal on neli valda: Lobodka, Petseri, Pankovitsa ja Irboska vald, igalühel vallal oma izeäraline valitsuzekoht ehk kantor. Kõikide nende valdade alla käib Setukezi ja Venelazi, aga külad on lahutatud. Lobodka kantor oli enne Lobodka külas, aga nüüd on tema Verska külasse azutatud; Petseri ja Irboska kantorid on samanimelistes alevites, Pankovitsa kantor Pankovitsa kiriku ligi, mitte kaugel Pihkva-Riia kiviteest.

Mõnes külas elab Setukezi ja Venelazi segi, aga seda tuleb harva ette ja kui seda ette tuleb, siis on ikka enamus ühele ehk teisele poole, küla on kas Setu või Vene küla. Külad, kus Setukezed enam ehk vähem venestatud on, olen kaardi pääl rohilize joonega küla nime all ära tähendanud. Kaks joont tähendavad kanget ehk täielist venestamist. Lobodka vallas ligi Pihkvajärve olen neli punast ristikest kaardi pääle pannud, märgiks, et sääl rahva mälestuze järele ennevanast Setukezed on elanud, nüüd aga Venelazed elavad. Külad on kaardi pääl ümmarguze täpiga tähendatud, alevid neljanurgalize täpiga. Rist täpi juures tähehdab, et sääl kirik olemas on. Setukezed on kõik Vene usku, aga nende keskes elab ka kaunis hulk lutheruze-uzulizi Eestlazi, arvata 3000 hinge, kes viimzel kolmelkümnel aastal sinna sisse on rännanud. Neil on oma palvemaja Lazarevos, Petseri ja Vastseliina vahe pääl.

Laiemat seletust maast ja rahvast ei või ma praegu ruumi puuduze pärast teha. Seks läheb terve raamat tarbeks. Aga Setukeste külad tahan siin kõik kirja panna ja igale külale tema hingede arvu juure lizada, valdade hingekirja järele, mis pärast suurt rahvalugemist aastal 1897 tehtud ja siis iga aasta lõpul kordamööda täiendatud on. Mina kirjutazin need arvud aastal 1902 Setumaal käies kantorite kirjadest välja. Lugija saab pea nägema, et mõned Setu külad koguni pizukezed on. Suurem oza külazid on kõik kaardi pääl leida; külade nimede juure, mis kaardi pääl puuduvad, olen järgnevas arvustikus pookstavid pd (= puudub) pannud. Uurijaile arvazin kazulizeks, eestikeeliste nimedele ka venekeelzid juure lizada. Eestikeelzed nimed on Setukeste eneste suust saadud, venekeelzed valdade nimekirjadest. Lühendus m tähendab *meesterahvast*, n *naisterahvast*, k *kokkv*, e *ehk*. Kaardi pääl on m *mõiz*.

2.

N:o	Külade nimed.	Hingede arv.		
		m.	n.	k.
I. Lobodka vald.				
Слободская волость.				
(Põhjapoolne oza Setumaad.)				
1	Vüõpsu e. Vööpsu (Выбовка e. Лыбовка) .	121	174	295
2	Pedäste e. Pedäzi e. Pedäjä-alostē (Под- соешь)	38	52	90
3	Varësmäe e. Varëzëmäe (Варусово) . . .	21	29	50
4	Haudjasaarē (Аидъево)	17	22	39
5	Käre (Павлово Кахово)	35	37	72
6	Mäeussaia (Пёпина Горá)	19	18	37
7	Laosina (Клávшино)	47	54	101
8	Liiva e. Liiva-Laosina (Нóво-Клávшино) pd.	11	12	23
9	Tõganitsa (Дегáтницы)	38	44	82
10	Rainova (Селó Рáйново) pd.	9	2	11
Lizamärk: Toomasmäe (Тóмасова Горá) kü- las elavad Liivimaa Eestlazed (19 m. 22 n. 41 k.)				
* * *				
11	Rääzolaanē (Чернолѣсье)	57	61	118
12	Mikitāmäe (Никитина Горá)	94	103	197
13	Kotelniki e. Kotenika (Котельниково) . .	28	27	55
14	Puognitsa (Пүгниць Кахово)	52	43	95
15	Soelaanē (Сүзиково)	37	52	89
16	Suurē Uzinita (Большие У'зницы) . . .	33	49	82
17	Väiko Uzinita e. Poolakēstē Málme У'з- ницы) pd.	10	12	22
18	Igrēzē e. Igrezā (И'грище)	42	30	72
19	Kito e. Seegasaarē (Бáбино Каменіще) .	26	25	51
20	Selize e. Selizā (Селіще)	58	61	119
21	Järverpää (Жүрово Кахово)	63	65	128
22	Tsölgo (Чёлково) pd.	33	32	65
* * *				

N:o	Külade nimed.	Hingede arv.		
		m.	n.	k.
23	Suurē Rōsna (Большое Тростно)	103	108	211
24	Väiko Rōsna (Малое Тростно)	31	36	67
25	Vüpalzova (Вüползово)	51	49	100
26	Tooña e. Tuupā (Тони)	28	34	62
27	Karisilla (Новинки)	15	17	32
28	Lobodka (Слободка)	84	74	158
29	Erzava (Ржава)	26	31	57
30	Verska (Верхоустье e. Верхоустинский по- гостъ)	41	52	93
31	Kremesova (Загубочье)	51	48	99
32	Popovitsa (Поповичи)	39	51	90
33	Suurē Treeski e. Trestki (Большая Тро- стьянка)	78	76	154
34	Väiko Treeski e. Trestki (Малая Тростян- ка) pd.	48	48	96
35	Suurē Nedzājā (Большой Начаевъ Лугъ) .	25	18	43
36	Väiko Nedzājā (Малый Начаевъ Лугъ) .	23	28	51
37	Sukovitsa (Жуковичи) pd.	10	7	17
	* * *			
38	Potmolitsa e. Potvitsa (Подмогилицъ) . .	105	97	202
39	Velnä (Невелино)	47	55	102
40	Saarekülä (Воронково)	21	22	43
	* * *			
41	Väiko Kuuliska (Малое Кулиско)	22	41	63
42	Mäazovitsa (Мязовище)	28	29	57
43	Serednä (Средний Островъ)	16	15	31
44	Jaastrova (Ястребье)	39	38	77
45	Võõlazē (Вüлазово)	33	38	71
46	Pullukinna (Малое Забүдовижье)	10	13	23
47	Põrstē (Большое Забүдовижье)	28	26	54
48	Kostkova (Костково)	21	13	34
49	Vehrulitsa (Верхулицы)	46	50	96
	* * *			

N:o	Külade nimed.	Hingede arv.		
		m.	n.	k.
50	Lüpolja (Злыполье)	59	56	115
51	Jaamistõ (Я'мище)	48	35	83
52	Jatsmañni (Ячмёнево)	80	80	160
53	Lutõpää (Лүтобийжъ)	49	42	91
54	Sestniki (Шешникóво)	83	86	169
55	Suurõ Korela (Большое Савино)	17	14	31
56	Väiko Korela (Мáлое Савино) pd.	8	6	14
57	Kolosova (Колосóвка)	22	40	62
58	Säpinä (Щапíхино)	18	16	34
59	Mustoja (Чёрный ручей) pd.	9	4	13
60	Suurõ Rääptsüvä (Большое Рябцово)	38	42	80
61	Väiko Rääptsüvä (Мáлое Рябцово) pd.	17	18	35
Lobodka vallas kokku		2406	2557	4963
II. Petseri vald.				
Печёрская волость.				
(Keskmine oza Setumaad.)				
62	Helbi (Ляхвóво)	29	27	56
63	Matsuri e. Matsurdi (Бѣлохвóстово)	18	11	29
64	Porski (Пластырьково)	7	10	17
65	Säpinä (Вѣморково)	36	31	67
66	Vammustõ (Поддýбье)	24	22	46
67	Vedenika e. Vedernika (Ганíщцево)	60	66	126
68	Vaartsi (Маслóво)	26	24	50
69	Vorobi (Воробѣво)	32	24	56
* * *				
70	Petseri linn e. alev (пригородъ Печёры)	—	—	—
71	Väiko Tsäältsevä e. Tsäältsüvä e. Tsäältsä (Мáлое Чáльцево)	38	42	80
72	Suurõ Tsäältsevä e. Tsäältsüvä e. Tsäältsä (Большое Чáльцево)			
73	Vümerski (Тю́тино)	29	33	62

*

N:o	Külade nimed.	Hingede arv.		
		m.	n.	k.
74	Polovinna (Боловино) pd.	17	14	31
75	Teesova (Стешово) pd.	15	18	33
76	Meldova (Мелдово)	6	8	14
77	Helbi (Хельбики e. Хельбиково)	32	33	65
78	Kropkova (Кропково) pd.	5	8	13
79	Järmakova (Ермаково) pd.	25	31	56
80	Veretinna (Веретинно)	35	31	66
81	Kaamenitsa (Каменецъ) pd.	5	1	6
82	Triiginä (Стригинно)	17	13	30
83	Tiirhanna (Погибдово)	34	37	71
84	Kosikova e. Koškova (Красиково) pd.	6	4	10
85	Tserkona (Переднее Церковно)	21	28	49
86	Tobrova (Дубровка)	87	73	160
87	Lepä (Большое Вязиково) }	26	30	56
88	Kärnä (Малое Вязиково) pd. }			
89	Uusvata (Извэдъ)	43	45	88
90	Hiljakestē e. Hiljakēzi (Ананьино)	20	24	44
91	Serga (Константиново)	83	89	172
92	Paloveerige (Борокъ) pd.	9	10	19
93	Vinnüski e. Vinski (Свинско)	54	47	101
94	Poksa (Покшино)	14	20	34
95	Koruski e. Korski (Горышка) pd.	28	36	64
Lizamärk: Järgmiste puustuste pääl siin ozakonnas elavad Liivimaa Eestlazed: Malahovas (Малахово) 6 m. 4 n. 10 k., Pultsuvas (Касáхново) 8 m. 10 n. 18 k., Mihailovas (Михáйлово) 3 m. 1 n. 4 k., Pitsinäs (Спи́цыно) 4 m. 5 n. 9 k.				
* * *				
96	Tupleva (Дуплэво)	12	18	30
97	Kiiova (Киéво)	16	13	29
98	Kiksova (kaardi pääl: Kuksova) (Кикишэво)	19	18	37
99	Seretsova e. Tseretsova (Жеребцово)	35	40	75
100	Küllätüvä I. (Тюли́тино пёрвое)	23	22	45
101	Küllätüvä II. (Тюли́тино второé)	91	103	194

N:o	Külade nimed.	Hingede arv.		
		m.	n.	k.
102	Медвѣдово (Eesti nimi jäi teadmata) pd. .	4	1	5
103	Kosikova (Косиково e. Кожухово) pd. . .	17	25	42
104	Karamsinna (Карамзино) pd.	17	14	31
105	Koruski e. Korski (Горышка) pd.	7	7	14
106	Roikina (Ройкино)	41	33	74
107	Klüstina (Глистяино)	12	13	25
108	Tääglova (Дяглово)	42	40	82
109	Obinitsa (Авинчице)	76	74	150
110	Kõõru (Подчерняево)	51	50	101
111	Vaslamäe (Грихнево)	46	55	101
112	Talvikestē (Голстопытово)	26	29	55
113	Hilana (Филонова Горá)	29	31	60
114	Mikumäe (Оглоблино)	36	32	68
115	Melso (Тереховщино)	17	18	35
116	Tedrekülä (Гигино)	21	14	35
117	Taga-Tserkona e. Juuza (Заднее Церковно)	24	19	43
118	Andrikova (Андрюково)	16	21	37
119	Ignazimäe (Игнашово)	70	51	121
120	Navigē (Новинки)	15	27	42
121	Liindzi (Займище)	62	46	108
122	Härmä (Горемыкино)	40	28	68
123	Palo (Новое Горемыкино)	15	8	23
124	Suurē Paklova e. Treieli (Большое Паклово)	30	36	66
125	Väiko Paklova e. Paklova (Малое Паклово) pd.			
Lizamärk: Tsumna ja Kuznetsova (Цумна и Кузнецово) puustuze pääl elavad Liivimaa Eestlazed.				
* * *				
126	Lääpä (Подтекалово e. Пляппиково) pd. .	19	10	29
127	Nudretsova (Нутрецово)	14	15	29
128	Kolovinna (Головинó)	40	50	90
129	Väiko Puravitsa (Малые Бұравцы)	27	56	83
130	Suurē Puravitsa (Большие Бұравцы) . . .	68	60	128

N:o	Külade nimed.	Hingede arv.		
		m.	n.	k.
131	Krabilova (Грабилóво) Lizamärk: Jandovas (Ендовинó) elavad Lii- vima Eestlazed, 5 m. 8 n. 13 k. * * *	5	16	21
132	Pärdagu (Пёрдовка)	51	52	103
133	Tsütski (Чудско́й ко́нецъ)	46	34	80
134	Korki (Гóрки) e. Satserinna (За́черёнье)	19	16	35
135	Lädinä (Ледя́нки)	56	62	118
136	Patvinna (Ба́татино)	28	37	65
137	Pitsinä (Спи́цыно)	17	22	39
138	Tupina (Сту́пино)	34	32	66
139	Vedernika e. Vedenika e. Vedernitsa (Ве- де́рниково)	65	63	128
140	Litvinna (Лигви́ново)	76	74	150
141	Saabolda e. Sabola (За́болотье)	62	54	116
142	Kundruzē (Кондрашо́во)	39	39	78
143	Voronka (Воро́нково) pd.	7	9	16
144	Kotelnika (Котельни́ково) pd.	6	4	10
145	Suränka e. Taŕŕika (Су́рьянка) pd.	16	12	28
146	Samarinna (Шамари́но) pd.	17	17	34
147	Serbova (Се́рпухово) pd.	23	28	51
	* * *			
148	Koruski e. Korski (Гору́шка)	9	11	20
149	Vaslamäe (Кру́хново e. Крахно́во) Lizamärk: Selle küla nimi on kindral-staabi kaardi pääl Карново, selle raamatu kaardi pääl Karpova; mõlemad nimed on eksi- tized.	22	23	45
150	Saurova (Сау́рово)	44	47	91
151	Sorokinna (Соро́кино)	13	11	24
	* * *			

N:o	Külade nimed.	Hingede arv.		
		m.	n.	k.
152	Sabelinna (Забѣлино)	28	29	57
153	Molnika (Смолнина Горá)	77	80	157
154	Sagoŕja (Загорье Митковицкое)	31	44	75
	* * *			
155	Uñkavitsa (Умковичи)	152	119	271
156	Parkanova (Барканово)	46	35	81
157	Korbuna (Парышкино) pd.	31	25	56
158	Kuža e. Kuzā (Лугино) pd.	17	21	38
159	Paltsova e. Paletsova (Пальцовы Лебедь) pd.	40	42	82
160	Truba (Затрубье)	30	32	62
161	Poodlisa (Подлисье)	9	14	23
162	Pitalova (Березникъ большой) }	57	51	108
163	Pereznika (Березникъ малый) pd. }			
164	Rõõsova (Рысево)	25	26	51
165	Herkova (Херково)	51	49	100
166	Tendüvä (Демидово)	21	27	48
167	Pulatnova (Булатново)	43	39	82
	Petseri vallas kokku	3272	3263	6535
III. Pañkovitsa vald.				
Паньковская волость.				
(Lõunepoolne oza Setumaad.)				
168	Jõksi (Экшино)	14	22	36
169	Terja (Денисково) pd.	13	14	27
170	Ostrova (Острови е. Островка)	18	20	38
171	Paloveere (Манухново) pd.	15	16	31
172	Tsirgu (Бурмакино)	27	33	60
173	Uusvata (Извэдъ) pd.	20	17	37
174	Puista e. Puistaja (Зьево)	22	19	41
175	Ulaskova (Уласково)	21	26	47
176	Kärbä (Кербино)	9	4	13

N:o	Külade nimed.	Hingede arv.		
		m.	n.	k.
177	Olehkova (Алѣхново)	14	14	28
178	Sirgova (Шірково) pd.	5	4	9
	* * *			
179	Palandē (Ю'ковъ конѣцъ)	19	12	31
	* * *			
180	Kuksina (Кувшіново)	36	41	77
181	Mieksi (Мѣгузицы)	88	80	168
182	Solovja (Соловьѣво)	14	17	31
183	Suurē Kislova (Большое Кислѣво)	8	9	17
184	Väiko Kislova (Малое Кислѣво) pd.	14	13	27
185	Pełzi (Ваксары)	27	18	45
186	Sulbi (Сюльпики) pd.	17	8	25
187	Kuigē (Горенка)	21	26	47
188	Vasildē (Настѣхино)	15	22	37
189	Krañtsova (Кранцѣво)	44	62	106
190	Moona (Рѣсскій Боръ)	42	68	110
191	Vaksara e. Vaaksara (Вършичево) pd.	15	23	38
	Lizamärk: Poroslova (Порослѣво) külas elavad Liivimaa Eestlased, 9 m. 6 n., 15 k.			
	* * *			
192	Labandē (Лобанѣ)	80	80	160
193	Tserebi (Чѣрепы)	19	16	35
194	Mokra (Мокрики)	53	52	105
195	Põrstē (Анцина Горá)	21	29	50
196	Sagrē e. Saagri (Жагрѣ Синицъ)	12	15	27
197	Tiiliste e. Tiiliga (Тюлики)	48	46	94
198	Leimaññi (Лѣйманы)	19	21	40
199	Napi (Нѣпики)	31	30	61
200	Hindza (Лінусы)	19	24	43
201	Määzi (Мѣсники)	50	54	104
202	Väiko Korla (Малое Горлѣново)	29	25	54

N:o	Külade nimed.	Hingede arv.		
		m.	n.	k.
203	Жабино (Eesti keeli?) pd.	10	11	21
204	Lüta (Лютино)	28	25	53
205	Pruntova (Прунтово)	21	19	40
206	Teastê (Синицы) pd.	21	17	38
207	Tsilli (Янкино) pd.	32	36	68
208	Läädinka (Лединки) pd.	14	16	30
	* * *			
209	Kuuraközê (Брездѣлево е. Косѣнки) . . .	22	27	49
210	Lükoja e. Lüdkoja (Лыково)	89	100	189
211	Olohkova (О'лухово Нѣвское)	41	34	75
212	Tserondê (Черѣмново)	45	53	98
213	Ugareva (Огарѣво Морѣво)	30	34	64
214	Kaatsova (Качево)	35	25	60
215	Viŕo e. Viŕo (Заболотье)	49	49	98
216	Potalova (Поталово)	31	30	61
217	Porovinka e. Laberitsa (Буравѣнки) . . .	60	60	120
218	Jaaska (Ю'нцево)	30	30	60
219	Radaja (Сигѣво)	51	53	104
220	Olohkova II (О'лухово Печѣрское) . . .	25	33	58
221	Sandra (Задорожье)	24	28	52
222	Keerä (Крүзы е. Кѣры)	65	49	114
223	Juga (У'сова Горá)	23	22	45
224	Riiskova (Ри́жиково) pd.	29	22	51
225	Paŕtsova e. Paletsova (Пáльцово) pd. . .	19	15	34
226	Poduvja (Поддубье)	7	8	15
	Lizamärk: Mednikovas (Мѣдниково) elavad Liivimaa Eestlazed.			
	* * *			
227	Прудѣще (Eesti keeli?) pd.	23	20	43
	* * *			

N:o	Külade nimed.	Hingede arv.		
		m.	n.	k.
228	Uusvata (Извѣдъ) pd.	20	18	38
	* * *			
229	Plia (Захарино) pd.	31	25	56
	Paňkovitsa vallas kokku	1794	1839	3633
IV. Irboska vald.				
Изборская волость.				
(Hommikupoolne oza Setumaad.)				
230	Koŕo (Игнатово Горѣхово)	29	48	77
231	Alaotsa (Лыбаденцы) {	44	57	101
232	Põõni (Андрѣйково) }			
233	Lukohka (Лѣковка)	18	25	43
234	Lütina e. Lütina (Лѣтино).	44	42	86
235	Saptja (Запѣть)	52	60	112
236	Vohina (Вѣхино)	9	13	22
237	Koselka (Прямѣ Кошѣлки и Никѣлины Кошѣлки)	145	158	303
238	Holodnika (Холодникъ)	4	3	7
239	Poodkoŕa (Нѣдское Повгѣрье)	39	28	67
240	Baakva (Рѣково)	24	24	48
241	Makarova (Макарово)	23	18	41
242	Kagarinna (Гагарино)	9	13	22
243	Trõnnē (Грѣнтова Горѣ)	58	65	123
244	Sokolova (Соколѣво)	37	38	75
245	Mahnova (Махнѣво) pd.	20	23	43
246	Suhlova (Сухлѣво) pd.	17	19	36
247	Kurvitsa (Тѣршино Кѣрвичъ) pd.	7	8	15
	* * *			

N:o	Külade nimed.	Hingede arv.		
		m.	n.	k.
248	Saltanova (Солтаново)	33	32	65
249	Pokoldova (Поколдово)	40	42	82
250	Kovázlova (Ковязлово)	34	38	72
Irboska vallas kokku		686	754	1440

Võtame kõik nelja valla külad ehk azutuzed ja nende hinged kokku, siis saame järgmise ülevaate:

Valdade nimed.	Külade e. azutuste arv.	Hingede arv.		
		m.	n.	k.
I. Lobodka vallas	61	2406	2557	4963
II. Petseri vallas	106	3272	3263	6535
III. Pańkovitsa vallas	62	1794	1839	3633
IV. Irboska vallas	21	686	754	1440
Tervel Setumaal kokku	250	8158	8413	16571

Nii oli Setumaa arvustik külade ja hingede poolest aastal 1902. Kui ma aastal 1886 Setumaal käisin, siis kirjutazin ka vallavalitsuste raamatutest kõik Setukeste külad ja nende hingede arvu üles, mis üks aasta enne seda (1885) ära olivad loetud. Siis käis arvustik nõnda:

Valdade nimed.	Külade e. azutuste arv.	Hingede arv.		
		m.	n.	k.
I. Lobodka vallas	59	2064	2214	4278
II. Petseri vallas	108	2511	2569	5080
III. Pańkovitsa vallas	61	1074	1089	2163
IV. Irboska vallas	22	514	514	1028
Tervel Setumaal kokku	250	6163	6386	12549

Kui mõlemad üleskirjutused, aastast 1886 ja 1902, kõrvu seame, siis näeme, et Setukeste arv viimze kuuetoistkümnne aasta jooksul 4022 hinge on kasvanud, s. o. 32 hinge saja pääle ehk 32 %. See on väga rohke kasvamine. Võib olla, et rahva lugemize ajal ühel ehk tõizel korral ehk mõlematel kordadel vigazid on tehtud, mis küll arvata võime, aga mull on see võimata olnud, neid vigazid üles leida ja parandada. Ma olen arvud nõnda välja kirjutanud, kui nad valdade raamatuis seizivad. Aga niipalju on igatahes kindel, et Setukeste arv mitte ei ole kahanenud, vaid kasvanud, ja et nende praegune arv vaidlemata umbes 16.500 hinge on.

Külade ehk azutuste üleüldine arv (250) käib mõlemates üleskirjutustes kokku, aga üksikutes valdades lähevad külade arvud vähe lahku. Selle vahe võin ma täiesti ära seletada. Kahe hingekirjutuze vaheajal on Lobodka vallas kaks uut azutust küladele juure tulnud, Rainova ja Sukovitsa, — Pańkovitsa vallas Жабово. Aastal 1886 ei leidnud mina neid kolme kohta külade arvukirjas mitte, et küll Rainova mõiz enne seda juba olemas oli. Petseri vallas jälle on kaks küla, Швелёво ja Дуровино, enne Setu külade hulka arvatud, kõige viimzemal hingekirjutuzel aga ammetlikult Vene külade arvu pandud; ma pidin siis ka omas üleskirjutuzes 1902 need külad Setu külade hulgast välja jätma. Tõe poolest elab nimetatud külades Venelazi ja Setukezi segi. Irboska vallas viimzeks oli 1886 Kuusinitsa küla (Гусиницъ) ka Setu külade hulgas, aga nüüd arvatakse teda Vene külaks. Tõe poolest oli see küla enne täiesti Setude oma, nüüd on tema elanikud ära venestatud, et küll suurem oza neist ka Eesti keelt mõistab. Kaardi pääl on see küla veel Setu krundi pääle jäetud, sest et säält nüüdki mõnd teadust Setu asjadest võib saada.

Petseri linnakeze juure tabelis ei ole mitte Setukeste arvu pandud, sest et neid säält väga vähe leidub ja needki tulijad ja minijad on, kes mujal üles on kirjutatud. Kes Petserisse pitkemat aega elama on jäänud, neid arvatakse Venelaste hulka. Üks Petseri kodanik arvas, et Setukezi linnakezes enam ei ela, kui 14 hinge, nende hulgas üks nõukas kaupmees.

3.

Muidu leidku veel järgmized ülestähenduzed siin maad:

Küllätüvä Petseri vallas ja Kuksina, Moona, Potalova Pańkovitsa vallas on Setu külad, aga säält elab ka Venelazi. Мэрина Горá (Mere-mäe küla), Весёлкино, Мостокъ, Шумилово (Summilova) Pańkovitsa vallas

on jälle Vene külad, aga sääl elab ka Setukezi. Enam ehk vähem venestatud on järgmized Setu külad: Moona, Poduvja, Ugareva, Lää-dinka Paňkovitsa vallas ja Saptja, Vohina Irboska vallas. Valla kir-jade järele räägivad Paňkovitsas Прудіше küla Setukezed ka Vene keelt, aga Vene külades Рудіково, Вороніино, Капкóво räägivad Ve-nelazed ka Eesti keelt. Зэхново ja Митино küladest jutustati mulle, et ennevanast sääl Setukezed on elanud.

Mõned azutuzed, kus selged Liivimaa Eestlazed elavad, olen juba ülemal tabelite lizamärkides nimetanud. Pääle selle azub Liivimaa Eestlazi veel järgmistes Vene külades: Берёзы (Perezi) Lobodka vallas, Ла́нцво, Стýколово, Балýево (Looska), Расóлово, Шумі́лово (Summilova) Paňkovitsa vallas ja Тугли́цы Petseri vallas, — ja järgmistes Setu kü-lades: Labandēs ja Potalovas Paňkovitsa vallas, Tserkonas, Vaslamäel (Грихнёво), Saurovas, Unkavitsas ja Paľtsovas (Пальцовы Лебедь) Petseri vallas. Sellega ei ole sugugi kõik kohad ära nimetatud, kuhu Eestlazi Setumaale välja on rännanud, vaid on ainult need üles kirjutatud, mis mulle teada saivad.

Setu külad tabelites on salkadeks jagatud, mis kolme tärnikezega lahutatud on. Need salgad on valdade vähemad ozad ehk külakonnad, mis Vene keeli общество'teks kutsutakse ja valitsuze poolt nõnda ära on jagatud. Setukestel ei ole neile valdade ozadele omast keelest mitte izeäralizi nimezid, nad nimetavad neid Venelaste kombel ka общество'teks ehk участо́къ'uteks, muidugi igakord общество eranime veel juure lizades, et ära määrata, missuguzest valdade ozast kõne on. Valdade ammetliku ärajagamize azemel tarvitavad Setukezed omas igapäevazes elus ja kõnes väga tihti üht tõist külade jaotamist ehk salkadesse sead-mist, mis vaidlemata Setumaa vanem, ezialgune jaotamine on. Neid jaotuzi ehk salku nimetab Setukene *nulkadeks*, s. o. nurkadeks, ehk ka *kolcadeks*, mis sedasama tähendab. Need nulgad on, niipalju kui neid mulle teada on saanud, järgmized:

1. **Poloda nulk**, mis lõunest põhja arvates Nedzäjäst Wõõpsuni ja õhtust hommiku poole vaadates Mäda jõest ehk Liivimaa piirist Pihkva-järveni ja Verskajõeni ulatab. Siia nulka käib siis kõik õhtupoolne oza Lobodka valda, nagu kaardi päält näha võime.

2. **Tsätski nulk**, mis Poloda nulgast hommiku poole kannab kunni Vene piirini, ehk Verskajõest Piuzajõeni. Siin leiame, näituzeks, järg-mized külad: Säpinä, Kolosova, Korela, Sestniki, Lutepää, Jatsmañni, Jaamistē, Lūpol'ja, Pörstē, Pullukinna, Võõlazē, Vehrulitsa, Kostkova j. n. e. See nulk on Lobodka valla hommikupoolne oza.

3. **Satserinna nulk**, hommiku pool Tsätski nulgast, Piuzajõest kunni Vene piirini, Satserinna kiriku ringkonnas. Siia käivad Petseri valla põhjapoolzemaad külad hommikut vasta, nagu: Perdagu, Tsütski, Lädinä, Patvinna, Pitsinä, Tupina, Vedernika, Kundruzë, Sabolda. Mõned arvavad ka Rääptsüvä küla Lobodka vallast siia nülka.

4. **Saurova nulk**, Satserinna nulgast lõune pool, Saurova külast pääle hakates Petseri poole minna, mõlemil pool raudteed, Petseri valla krundi pääl.

5. **Raakva nulk**, Petseri valla põhjapoolzemaad külad Liivimaad vasta, Lobodka valla piirist (Nedžäjä küla kohal) kunni Piuzajõeni, otse põhja pool Petseri linnakezest. Siin on kaheksa küla: Säpinä, Porski, Matsuri, Helbi, Vaaŗtsi, Vedenika, Vammustë, Vorobi.

6. **Üle-Pelska nulk**, õhtu pool Petseri linnakezest ja Pelska ehk Belka (Бѣлка) jõest, mis Tailova kirikust mööda põhja poole jookseb ja Vümorski küla kohal Piuzajõkke langeb. Petseri poolt vaadates kannab see nulk üle Belka jõe, sellepärast tema nimi. Siia arvatakse, näituzeks, järgmized külad: Tupleva, Kiiova, Seretsova, Meldova, Helbi, Triiginä, Veretinna, Küllätüvä, Tiirhanna, kõik Petseri valla järele.

7. **Mokroluga nulk**, Setukeste ja Liivimaa Eestlaste suus ka *Mokroluga nulgaks* väänatud. On Petseri valla õhtupoolzem oza, Liivimaad vasta, Piuza ja Tuchovka (Туховка) jõe vahel. Tuchovka on Mokroluga ja Üle-Pelska nurga vahel piiriks ja langeb, lõune poolt põhja poole joostes, Piuzajõkke. Siin on külad: Kiksova, Kõõru, Obinitsa, Tääglova, Roikina, Härmä, Lündzi, Vaslamäe, Melso, Mikumäe, Talvikëstë, Hilana, Tedre, Taga-Tserkona, Andrikova, Ignazimäe, Navigë ja veel mõned muud. Oma nime „Mokrolug“ (Мокролу́гъ), s. o. *märjmaa*, Vene keele sõnadest мокрый „märj“ ja лугъ „heinamaa“, on see nulk sest saanud, et ta oma saueze põhja pärast maapinna pitkemaad aega märja hoiab, kui mõned tõized maakohad, kus enam liiva ehk kruuza on.

8. **Kolina e. Koolina nulk**, ka *Kolina vallaks* nimetatud, Mokroluga ja Üle-Pelska nulgast lõune pool, Petseri-Vastseliina maanteest veel vähe üle, s. o. lõune poole, ulatades. Selle nurga külad on: Palo, Treieli, Jõksi, Puista, Ulaskova, Serga, Hifjakëstë, Palandë, Tsirgu, Lepä, Ostrova, Tobrova, Tserkona, Uusvata, Vinnüski, Poksa, Kärpä, Kuksina ja mõned muud. Naljatades ehk pilgates nimetavad Setuke-

zed Kolina nulka ka „Kepivallaks“, sest et külad, mis siin on, ennevanast Kolina (Гóлино) mõiza, kuuz versta Petserist lõune pool, pidivad orjama ja säääl kepi valitsust küllalt tunda saivad. Hommikupoolist oza Kolina nulgast kutsuvad mõned ka *Hiljakeste nulgaks*, Hiljakēstē küla järele. Kolina külad käivad ozast Petseri valla alla (Petseri pool), ozast Pańkovitsa valla alla (Liivimaa pool).

9. **Vaksara e. Vaaksarē nulk**, Kolina nulgast lõune poole Vene piirini, Pańkovitsa valla järele. Siit käib maantee Vastseliina mõizast Pańkovitsa läbi. Külad on: Mieksi, Solovja, Kislova, Pelzi, Vaksara e. Vaaksarē, Sułbi, Olehkova, Kuigē, Vasildē, Mednikova, Poduvja, Krańtsova, Moona. Mõned tõmbavad selle nulgga järgmizega kokku ja panevad mõlemad „Luhamaa nulgga“ nime alla.

10. **Luhamaa nulk**, Setumaa õhtu ja lõune vahemine viimne nulk Liivimaad vasta, nagu saar Liivimaa Eestlaste ja Venelaste vahel, mõlemil pool Pihkva-Riia kiviteed, ligi Misso jaama. Et siit lõune poole palju luhamaad on, sest on nulgale tema nimi tulnud. Külad on: Labandē, Tserebi, Mokra, Põrstē, Sagrē, Tiiliste, Leimańńi, Napi, Hińdza, Määzi, Korla, Lüta, Pruntova, Teaste, Tsiffi, Läädinka, — kõik Pańkovitsa valla järele.

11. **Leega, Seeritsä, Keerä nulk**. Neid nimezid pruugitakse nende Pańkovitsa valla Setu külade kohta, mis Luhamaa nulgast hommiku ehk Irboska poole kannavad, mõlemil pool kiviteed. Need külad on: Kuurakēzē, Lūkova, Olohkova, Tserondē, Ugareva, Kaatsova, Viło, Potalova, Porovinka ehk Laberitsa, Jaaska, Radaja, Sandra, Keerä, Juga. Mõned lahutavad neid külazid ja nimetavad õhtupoolzid „Leega“ nulgaks, hommikupoolzid „Seeritsä“ ehk „Keerä“ nulgaks, aga kindlust nimele pruukimise poolest ei ole ma siin mitte leidnud.

12. **Irboska nulk**. Siia arvatakse kõik Setu külad Irboska vallas, nagu Saltanova, Pokoldova, Kovāzlova, Sapfja, Vohina, Koselka j. n. e., aga ka mõned Petseri valla külad, mis Irboska poole kannavad, nagu Unkavitsa, Sagońja j. n. e. Arvamize piirid on rahvasuus liikuvad, sest et ametlikult keegi neid ei ole kinnitanud.

Külade nimezid pruugivad Setukezed kahel kombel, kas ainzuzes ehk mitmuzes. Ainzuzes lizatakse enamisti ikka nimele veel sõna „küla“ juure ja õeldakse „Kito küla“, „Kolovinna küllä“ (= külase), „Kuurakēzē küläst“ j. n. e. Mitmuzes jääb enamisti „küla“ sõna maha, selle azemel antakse nimele mitmuze kuju ja õeldakse: „Kito“ (= Kitod), „Kolovinna“ (= Kolovinnad), „Vammuzē“ (= Vammuzed), „Ne-

dzäjä“ (= Nedzajad), „Härmä“ (= Härmad), „Tsirgu“ (= Tsirgud) j. n. e. Mitmuze pruukimine tuleb sest, et ennevanast ehk ezialgu kohtade nimed neid inimezi tähendazivad, kes kuski kohas elazivad. „Vammuzē“ olivad see salk inimezi, kes määratud kohas üheskoos elazivad. Nende järele hakati kohta „Vammustē“ külaks kutsuma. Nii sündizivad ka tõized külade nimed, nagu: „Härmä“, „Tsirgu“ j. n. e. Oli nimi ka ehk mõnikord tõiziti sündinud, nagu „Järvepää“, üks järveäärne küla Lobodka vallas, ehk sai mõni võõra keele nimi pruugitavaks, nagu „Sagorja“, Vene nimi Зарѣе, siis painutati ka need nimed üleüldize seaduze alla ja pruugitakse neid mitmuzes, nagu oleksivad nemad inimeste ehk elanikkude nimed: „Järvepää“, „Sagorja“ j. n. e.

Kui ühenimelizi külazid mitu on, mis ette tuleb, siis tehakse igapäevazes elus kõneldes muidugi ühel ehk tõizel kombel vahet, et eksituzi ei sünni. Väga tavaline on, neid „Suurē“ ehk „Väiko“ sõna ettepanemizega lahutada: Suurē' ja Väiko' Rõsna', Suurē' ja Väiko' Nedzäjä' j. n. e. On ühenimelized külad tõine tõizest ehk üks tõizest koguni eemal, mitmes maanurgas, siis tehakse vahet kas nõnda, et külale „nulga“ nimi juure lizatakse, nagu „Raakva Säpinä“ ja „Tsätski Säpinä“, ehk ka kudagi tõiziti, nagu „Raakva Helbi“ ja „Kropkova Helbi“; viimne küla on Üle-Pelska nulgas Kropkova küla ligidal. Kõiki ühenimelizi külazid üles arvata ei arva mina tarvilizeks.

Setumaa tundjad saavad leidma, et mõned külade nimed, mis nemad kuulnud ehk teavad, siin ülemal antud arvukirjas puuduvad, nagu Viro, Varēstē, Tiklazē küla. Ammetlikus arvustikus neid ei ole; suusõna läbi neist selget ja kindlat otsust saada, ei ole mull korda läinud; saavad vististi tõize nime all siin arvukirjas seizma. Täienduzi ja paranduzi, mis kindla põhja pääle võivad toetada, võtab raamatu väljaandja tänuga vasta.
